

Kiti du savaitgalio vakarai buvo irgi užimti parengimais. Šeštadienio vakare įvyko banketas, kuriame dalyvavo jauna, bet jau gerai žinoma pianistė Dalia Sakaitė ir savo humoru pagarsėję aktorius Vitalis Zukauskas. Čia buvo įteikta 1000 dolerių premija skulptorei Elenai Kepalaitei. Premija paskirta per JAV Liet. Bendruomenės Kultūros tarybą. Sekmadienio vakare įvyko iškilmingas Vilniaus universiteto 400 m. sukakties minėjimas plačiajame New Yorko visuomenės (atvyko apie 300 žmonių). Joje pagrindinę paskaitą skaitė istorikas Simas Sužiedėlis: „Vilniaus universiteto būdingieji tarpsniai“. Rašytojas Paulius Jurkus parodė skaidrį (padarytų fotografo L. Tamošaičio) iš Vilniaus universiteto gyvenimo ir veiklos ir pravedė sa-

(Nukelta į 2 psl.)

Giliai įmintos pėdos

Prof. Jono Puzino gyvenimas ir darbai

ANTANAS MAŽULIS

Tęsinys iš praeito šeštadienio

PROISTORIKAS

Jau apžvelgiant J. Puziną muziejininką, ryškėjo ir jo proistorės mokslui pasirošimas bei gilus įvilgis į mūsų krašto praeitį, kuris vis gilejo su kiekvienais kasinėjimais ir naujai patenkančiais, nors ir atsitiktiniais, mūsų muziejuosna radiniais. Ir mano giliu įsitikinimu, J. Puzinas proistorikas pradėjo atsiskleisti, jau ruošiant senuosius radinius Vytauto D. kultūros muziejaus Priešistorinio skyriaus išdėstymui, nes tada susidūrė su vienu ir pagrindiniu klausimu: kaip skirstyti Lietuvos proistorė laiko tarpiniams, nes kitų kraštų skirstymai mums pilnai netiko, ir kokie radiniai priklauso atskiriems tarpiniams, kuo jie atskirai ir būdingai išsiskiria. J. Puzinas pats turėjo surasti tikslesnį ir būdingą mūsų kraštui proistorės tarpinių skirstymą, nes pirmataikai sekė grynai kitų pavyzdžiais, visai nesigilindami Lietuvos ir Pabaltijje būdingas ir skirtingas laiko bei erdvės skirtys, nesigilino, kad Lietuvoje ilgiau laikėsi paskutinis ledynas, taigi ir žmogus čia vėliau tegalėjo užklysti, medžioklės šiaurės besitraukiančius elnius, o tik vėliau jau pastoriai sustoti gyventi. Šiandien toks žmogaus vėlavimas ir Pabaltijo kraštus yra visai jau suprantamas, bet 1935 m. tas jo straipsnis „Poledinio Lietuvos gyventojų kultūra“ (Naujoji Romuva, Nr. 12-13) ne vienam buvo per daug naujas, kitiems ir nepatinkamas, nes išjungė seniausiojo akmens amžiaus (sen. paleolito) tarpinį, nurodydamas, kad ir prie Kulmo rastasis š. elnio ragas su piovimo žymėmis tėra gal iš maždaug 18.000 m. pr. Kr., o Kirsnos radiniai dar žymiai vėlesni; šias prielaidas patvirtino ir vėliau paskelbti žiedadulkių tyrimo duomenys.

Antrasis postūmis, kurį lemtingai atliko J. Puzinas Lietuvos proistorėje, šiek tiek suvėlindamas žalvario, arba bronzos, amžiaus pradžią pagal O. Montelius skirstymus, ir jo baigmę pratęsdamas, kai kitur ir Vak. Europoje tas laikas priskiriamas geležies amžiaus pradžiai, būtent Haalstatt'o tarpiniui. Suvėlinto žalvario amžiaus postūmis J. Puzino buvo atliktas, prileidžiant, kad nesant Lietuvoje vario rūdos ir kitų nesunkiai gaunamų metalų, tiek varis, tiek ir žalvaris pasiekė Lietuvą prekybos keliais, tai savaime vyko kiek vėliau, kol jis išstūmė akmens ir kaulo įrankius.

Ar šis postūmis buvo atliktas tiesioginio prof. E. Wahle poveikio, C. Schuchhardt'o darbų, kuris jau 1928 m. perskėlė O. Montelius I-ji tarpinį dviems (Mont.I-A2100-1800 pr. Kr. ir Mont. I-B 1800-1600 pr. Kr.), šiaudien jau sunku atsakyti, nes visų savų metu dar Kaune minėtų smulkmenų jau neprisimenu. Turiu tik paminėti, kada tik Puzinas paliesdavo Lietuvos žalvario amžių, pabrėždavo, kad vienas kitas patekęs į šį kraštą vario kirvukas (toks buvo vienas ir žinomas) ar kitas dirbinys nesudaro atskiros vario tarpinio, nors gryo vario dirbiniai vėliau galėjo būti vietos liejimų sutirpdinti ir perliedinti į kitus, jau žalvarinius dirbinius, nes gana anksti R. Pabaltijje susidarė ir vietinė žalvarinių kirvių, ietigalių ir kt. dirbinių lytis ar jų atsakos. Taip pat pabrėždamas, kad senoji, įsigalėjusioji, kultūra nėra taip paprastai ir lengvai išstumama naujosios, o gal dėl pasunkėjusių vietos sąlygų ir vėl sugrįžtama prie senųjų darbo įrankių, Puzinas nurodydavo į vieną gana skirtingą akmens kirvuką J. Puzinas visados nusiavedavo savo studentus Vytauto D. kultūros muziejuje, atidarydavo ekspozicinę spintą, nuimdavo tą retą ir nepaprastą radinį ir aiškindavo visas tas būdingas smulkmenėles, kurių mes ir nepastebėdavome. Kiek tas sugrįžimas prie atgyventos senovės galimas, mane įtikino 1942-44 m., kada ne vienas senukas ūkininkas pradėjo rinkti papiautų veršiukų sausgysles ir jomis susiuti trūkusias pakeltines ar net ienas, nes nebegalėjo pirkintis naujai žalios suktinės odos, kurios dirbinių emė trūkti R. Lietuvos vieno arklio kinktams; tie rytiečiai ūkininkai sugrįžo prie sausgyslių ūkiniams siuvimams, kaip jos buvo naudojamos dar baudžiavos metais.

Dėl tos pat priežasties, kad trūksta lengvai

tirpinamos geležies rūdos Lietuvoje, nes vietinė pelnių rūda tik žymiai vėliau išmokta tirpinti, J. Puzinas suvėlino ir geležies amžiaus pradžią pas mus. Ir reikia pabrėžti, kad ankstyvieji geležies dirbiniai ne tik vėlyvoki, bet ir retoki, todėl ir tipologiškai sunkiai datuojami. Taip J. Puzinas atsakė priešistoriniams geležies radiniams dviejų (Hallstatt ir La Tene) tarpinių, pagal kuriuos skirstomi ir Vid. Europos ankstyvieji geležies radiniai, o visus juos sujungia į vieną priešistorinį geležies amžių (500-0 pr.Kr.). Toks skirstymas kai kam gali atrodyti nevykusiu, nes atsisakyta tam tikro tikslumo, bet prisiminus, kiek prieš II pas. karą tuėjome mažą šiam laiko tarpiniui radinių, taip pat, kad reikėjo dar kaip nors įsijungti ir vad. Rytų Lietuvos piliakalnių kultūrą, toks vienas tarpinis šių radinių suplakimas visai pateisinamas ir jo šiandien dar neatsisakyta.

Pokristinius Lietuvos proistorės laikus J. Puzinas išskyrė trimis geležies amžiaus tarpiniais: sen. geležies amžius (I-IV), vid. geležies amžius (V-VIII) ir naujasis geležies amžius (IX-1250). Ir jei senesniųjų mūsų proistorės tarpinių postūmiai šių dienų link nesulaukė nė vieno rimto prieštasto, tai Lietuvos proistorės atkėlimas iki 1250 po Kr. užkluvo: pasipriešino istorikai. Ir pirmasis, kuris viešai prieš Lietuvos proistorės nustatymą į istorinius laikus pasisakė, kiek menu, doc. dr. Z. Ivinskis, aptardamas „Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenis“ 1938 „XX amžiuje“ ar „Židinyje“, platokai visa tai liksdamas ir paskaitose. Panašiai pasisakė ir dr. Ad. Šapoka. Ir nors jie pripažino, kad tiek XII, tiek ir XIII a. mūsų istorijai šaltinių žinių labai mažai, bet Mindaugo valstybė nesudarė staiga, o buvo jau ilgesnių laikų išdava, todėl ir siūlė Lietuvos proistorę baigti su 1200 po Kr. Ir iškilus šiam prieštastui, prof. J. Puzinas neprieštaravo, pritarė istorikų siūlymui ir vėliau Lietuvos proistorę baigdavo XII a. (plg. Zanavykija I, 1978 28 p., kur išspausdintas vienas iš paskutinių jo proistorės darbų). Šiam iškilusiam ginčui suprasti, reikia vienos pastabos, kad dėl mūsų istorinių šaltinių stokos, laiku neįsivedėm atskiros tarpinio ankstyvajai istorijai, tokio, kokį pvz. turi vokiečiai — Fruegeschichte, tai be tokio tarpinio tarpinio ir sunkoka mums istorijos metus atskirti nuo proistorės dienų, ką ne vieną kartą yra prisiminę dar Vokietijoje tiek dr. Ad. Šapoka, tiek ir dr. Z. Ivinskis. Užsklandžiant šį poskyrį tenka pasakyti, kad jo pateiktasis mūsų proistorės skirstymas bei atskirų tarpinių laikas yra išlikęs ir dabar Lietuvoje, nors kartais ir apkepurėjamas marksistini-leninistiniu bei XIX a. kitokių rusiškų atsilikimu ir visokia „išmintimi“, o sveru prof. dr. M. Gimbutienė LE XV (Lietuvos tona) atkėlė vėl priešistorinį geležies amžių maždaug trimis šimtais metų (VIII-0 pr.Kr.), taigi kaip Vid. Europoje, maždaug Hallstatt'u pradedant, bet J. Puzinas šios pataisos neįsivedė (Zanavykija I, 1978 25-26).

Proistorikas J. Puzinas prasiskleidė ir datuodamas radinius, būtent juos priskirdamas vienam ar kitam tarpiniui. Tuo metu radiniai buvo datuojami tipologiškai ir stratigrafiškai, kurių paskutinis nebuvo galima pritaikinti atsitiktiniams radiniams, nes jų radimo vieta bei tikslūs aplinkybės dažnai nebuvo žinomos, todėl didelė proistorinių radinių dalis ir teko datuoti tik tipologiškai. Žiedadulkių analizė Lietuvos proistorės radiniams dar nebuvo taikyta, nes seniausieji kaulo ir kiti radiniai buvo jau anksčiau nuplauti bei kitaip nuvalyti, taigi sunaikintas radinio purvas bei prilipusios žemės, be kurių šiuo metodu datuoti visai neįmanoma. Ir kai 1935 m. pasirodė A. Bundzos pirmasis apie mūsų sen. miškus bei jų žiedadulkių spektrą darbas, tuojau ir J. Puzinas priminė, kad pelnių ir kitų radinių nereikia nuplauti, perduoti muziejams žemėtus ir purvinius. Bet tas prašymas nesulaukė žmonių domės, nes jie kiekvieną radinį stengdavosi nuplauti bei nušveisti, patikrinti ar kartais jis nėra auksinis, todėl kartais jį perlauždavo arba nors paskusdavo, įkirsdavo..., o tik pastebėję, kad niekam vertas, kartais atiduodavo kokiam rinkėjui ar muziejui, todėl iki II pas. karo ir nepateko muziejams radinių, kurie būtų galima datuoti žiedadulkių analize. Antra, dar 1935 m. žiedadulkių analizė buvo tik pradėjusi skinti kelius proistorės radiniams, nors ją Lennart

Lituanistikos instituto suvažiavimas

(Atkelta iš 1 ps.).

vo paruoštą programą „Universiteto kūrybinis žodis“ — nuo 16 a. iki dabar. Programą atliko jis pats ir aktorius V. Žukauskas.

Paties suvažiavimo programoj mokslininkų skaitytų paskaitų buvo aštuonios. Jos lietė įvairią tematiką: Vilniaus universiteto istorinius laikotarpius, mokslinės veiklos sritis ir aspektus, svarbius Vilniaus mokslininkus ir menininkus ir t.t.

Vilniaus universiteto istorija iki Antro pasaulinio karo ryškiai suskirstyta į 4 laikotarpius, kada universitetas ir skirtingais vardais buvo vadinamas.

1. 1579—1773 Vilniaus akademija — Jėzuitų įsteigta ir vadinama aukštoji mokykla.

2. 1773—1803 Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausioji mokykla — Edukacinės komisijos žinioje, o po 1795 m. padalinimo — Vilniaus vyriausioji mokykla.

3. 1803—1832 Imperatoriškas Vilniaus universitetas — caro globoje.

4. 1919—1939 Stepono Batoro universitetas — lenkų valdžioje.

Šiuos universiteto laikotarpius labai išsamiai ir gyvai aptarė savo paskaitoj oficialiam minėjime Simas Sužiedėlis, buvęs Lituanistikos instituto pirmininkas, kuris neseniai baigė redaguoti 6 tomus *Encyclopedia Lituanica*. Jis nupiešė tikrai išsamų Vilniaus universiteto istorijos vaizdą. O apie Vilniaus universitetą Antrojo pasaulinio karo metu trumpai kalbėjo vokiečių okupacijos metu buvęs jo prorektorius dr. Krivickas. Iš buvusio studento taško kai

ką papildė dr. K. Valiūnas, Vli-ko garbės pirmininkas.

Teko gerokai nusivilti, kad naujoji Vilniaus universiteto istorija mažai buvo pafesta. Apie trumpą nepriklausomybės laikų periodą 1939—1940 m. beveik nieko šiam suvažiavime nebuvo kalbėta. (O rašytojas Jurgis Blekaitis būtų galėjęs daug ką įdo-

maus papasakoti apie Balio Sruogos Dramos seminarą, kiti būtų galėję pakalbėti apie tuo metu populiarias prof. V. Mykoliaičio-Putino globojamas literatūrinės popietes, kuriose brendo žemininkai ir jų bendraamžių karta.) Dar mažiau buvo kalbėta apie dabartinę Vilniaus universiteto veiklą, pasiekimus ir vargus sovietų val-

(Bus daugiau)

18 Lituanistikos institute suvažiavime: dail. Viktoras Vizgirda ir dr. Jurgis Gimbutas.

Nuotr. V. Mažulis

18 septintojo Lituanistikos instituto suvažiavime: New Yorke: Vilniaus universiteto jubiliejinės parodos atidarymas; kalba Jonas Dainauskas.

Nuotr. V. Mažulis

von Post jau pradėjo taikyti pelkynams nuo 1916 m., bet tik 1925 m. jo su kitais buvo pritaikyta žalvario a. apsiaustui (Der bronzezeitl. Mantel vom Gerumsberge in Vaestergoetland,... Stockholm 1925) ir tik jis pats Reallexikon der Vorgeschichte X 19 27-28 kiek plačiau aprašė, bet labai dar būdinga, kad dr. W. Barthel und dr. C. Atzenbeck, Handlexicon der deutschen Vorgeschichte, Muenchen 1936, kurių įvadas pasirašytas 1936 liepos mėn., terado reikalo Pollenanalyse pridėti tik šio darbo priedel! Ir turiu pabrėžti, kad J. Puzinas labai sekė šio datavimo laimėjimus ir 1938 savo darbus jau panaudojo A. Prūsos radiniams H. Gross 1937 ir 1938 paskelbtus duomenis, o jei visa tai nebuvo pritaikyta mūsų krašte, priežastis anksčiau minėjau, nors šiemis tyrinėjimams botaniką A. Brundzą pasirošė Estijoje 1930-34 m.

Tipologiškai datuoti radinius J. Puzinas buvo gerai pasiruošęs, įžvalgus ir atliko labai didelį darbą. Koks įžvalgus buvo mažiems nukrypimams, jau minėjau anksčiau, kada vieną akmens kirvuką išskyrė dėl ašmenų proplėtos, kad šis kirvukas paveiktas jau metalo dienu. Nemažiau jis buvo įžvalgus, kai tipologiškai datuodavo pokristinių amžių seges, smiegtukus bei kitus papuošalus, nes papuošalai tipologiškai greičiau kito ir todėl padeda kapų radinius tiksliau datuoti, maždaug skirtingai jie kas šimtas metų, pradedant sen. geležies amžiumi. Ir mes, studentai, turėdavome nemažai vargo, kol išmokdavome pastebėti visas lankinių ar žieduotųjų segų skirtys, įvairius jų užkabų skirtumėlius ir t.t. Radinių tipologijai J. Puzinas turėjo kartoteką, kur ant pusiau perpiauto ar perlenkto lapo buvo persipieštas senasis koks radinys,

težinomas tik iš leidinių, ar buvo pridėta jau nuotrauka. Prie kiekvieno tokio radinio buvo sužymėtos visos kitos radimo vietos, kur radiniai dabar saugomi, jų inventorių numeriai ir kur jie aprašyti; ta jo kartoteka anuo metu iš dalies jau pavadavo dar nespėta paruošti Lietuvos proistorinių radinių atlasą: ji liko karo metu Vilniuje ir netiesiogiai, kiek iš atsitiktinai prof. A. Salio žinai, sudarė ruošiamam atlasui lyg griaučius, nors tai dėl žinomų priežasčių liko nutylėta... Ir turiu pastebėti, jie tik pavykdavo surasti naują kartoteką, kai J. Puzinas galėdavo įsidėti į tą savo aplankų būrį naują lapą, tai jis nuostabiai atgydavo; tą džiaugsmu spindintį veidą ir daug kalbant apie naują tipą, naują turtą mūsų proistorėje esu matęs ne vieną kartą, kai naują parvežė Pr. Baleniūnas iš Sargėnų, Veršvų ar kitų kapinynų ar kai 1939 m. parvežiau vieną skirtingą ietigalį nuo Nemakščių. Ir tą vakarą jo namuose, jo darbo kambarelyje, Aušros g-vėje, vartalojome kaimynų kraštų literatūrą, žvalgėmės po įvairius europinių ietigalių paveikslėlius iki vėlyvų vasaros išnakčių, o sekančią dieną vėl tą ietigalį lyginome su kitais Vytauto D. kultūros muziejuje. Ir tik tada į jo aplanką pateko naujas lapas su šio ietigalio nuotrauka; pats radinys tada nukeliavo ir į vad. „pekla“, būtent perduotas P. Baleniūnui konservuoti.

Iš kitų jo laimėjimų noriu suminėti porą. 1937 m. kasinėjant Eigulių kapinyną, paaiškėjo paslaptį, maždaug žmogaus galvos dydžio, akmens reikšmė. Pastebėti buvo paprastai kape 4 akmenys: du kaukolės šonuose, kiti du — kojų gale, maždaug prie sukritusių pėdos kaulų, kartais dar ir papildomai prie klubo kaulų vienas ar net pora. Visi šie akmenys buvo taip padėti, kad

nuosklanda į vidų, į skeleto pusę labai aiškiai, visad maždaug artimu atstumu nuo galvos ir kojų kaulų, o jie koks akmuo buvo mažesnis, tai uždėtas kitas priedelis ir jie abu sudaro maždaug tą patį aukštį su kitais. Taip pat labai būdinga, kad tuose kapuose, kur sutinkami tie akmenys, visad žmogaus rankos buvo sudėtos ant krūtinės, sukryžiuotos ir plaštakų kauliukai sukritę prie raktikaulių ar ant jų. Pradžioje tokie akmenys buvo kiekvienas atskirai matuojami, sužymimi ir tarp jų atstumai, bet vis buvo neaišku, ar jie apeiginiai, o gal kitokios reikšmės. Ir tik ištyrus daugiau tokių kapų, buvo jau pradėta spėlioti, jog tokie akmenys gali būti pakaitiniai po skobtinių karstu, kad šis tvarkingai laikytųsi kape, kol buvo užpilamas žemėmis. Ir vėliau buvo aiškiai surasta tokio karsto likučių ant akmens, padaryta ne tik foto nuotraukų, bet ir kapo pūvių. Didžioji šių akmens mįslė buvo įspėta, todėl aiškėjo ir kita — sudėtų tuo būdu rankų mįslė, nes skobtinis karstas buvo siauras, todėl rankų pirštai gulė ant raktikaulių, priešingai maždaug ano meto lentų karstams, kur rankos taip nesuspaustos. Ir 1939 m. tiek Sargėnų, tiek kituose kapinyuose šių paslaptinių akmens atskirai nebeaprašinėjome, nebematavome, o visai paprastai žymėjome: „palaidotas skobtiniame karste, gale galvos ir kojų po du akmenis...“. O kai 1940 m. Antalieptės bzn. rūsyje pavyko užtikti skobtinių vaikų karstelius, tai proistorę galėjau susieti ir su vėlyvais laikais (Gimtasai Kraštas 1-2 1941), kuo J. Puzinas labai pasidžiaugė. Taip ir baigėsi gražus apeiginių akmens mitas proistorės kapuose, kai tie pakaitiniai akmenys kai kurių senesnių tyrinėtojų bei šiaip rašančiųjų mėginta sieti su pikty dvasių

Pėdos Nemuno pakrantėse

Iš Johannes Bobrowskio paskutinių eilėraščių

ŠEŠELIŲ ŽEMĖ

Traškėjimų garsai,
lapai, paukščiai, trim keliais
atėjau aš
nuo didelio sniego.
Krantė, su akvotais ir varnalėšom
raitytuos plaukuos, su savo šunim
Ragana šaukė vyrą valtyj,
stovėjo jis upėj, pačiam vidury.

Kartą,
sekdamį rūką
pro įdubą, aukso sparnais
traukė einai, dėdami
koją raginę į žolę,
lėkė šviesa, ir diena paskui juos.

Šalta. Žolės stiebo viršūnėj
balta tuštuma
lig dangaus. O medis
pasenęs, ten krantas
yra, ir rūkas plonais sgnariais
eina virš upės.

Tamsa, kas gyvena šionai,
kalba paukščio balsu.
Iškeliauo
audrės šviesos girių viršūnėm.
Joks kvėpavimas jų nepajudino.

VARDAI, DUOTI PERSEKIOJAMAM

Jėjęs jis taria
prie uždengto lango
vardus, kurinuos
aš jam duodu:
vardą paukščio
ir vardą žuvies.

G e r v ē, jis taria taip,
lyg jos plunksna orą paglostytų;
u n g u r y s — lyg šešelis artėtų
po paviršium vandens.

Pagaliau aš jam duodu
šeimedžio vardą,
negirdimo vardą,
laurs subrendo
ir pilnas kraujo.

PIEVŲ UPĖ

Šalta vasara, šviesa
triasi burėm, žuvis
su pelekais
glūdi šešelio vėžėj.

Aš užaugau išgirst
šaltinį ajero širdy,
baltą ir rausvą, jo tįsą,
ateimu, ir vandens bėgikas
sustoja, žuvis
šoka savitai sublizgėjus
viršum gelmės.

Klausyk, čia esu, čia aš
vaikštau
vasaros šalty.

VIENAM ŠULINIUI

Būt maršiam —
šulinys.
Užu alkėnių
pievos dūmai. Tu semsi
smėlį, krīs
vanduo.

Ant girių bučių
Nemunas kėlės.
Metė krūmokšnius ir nendres
jis ant šaltinių. Juodbaždis
ranką pakėlė iš po apsiausto.
Sieliai su vyrais traukė pirmyn.

Šuliny, tavo samanės peržiūvė.
Ketūrkampį iš rastių, į smėlį
tu sukritai. Sulūžki tu,
šulinio medį, viršum balso
po smėliu, balsas
lai iškečia, medį, tave iš vėjų
keturių.

Rožė, septyniupe,
stovėk tu orė — nors ten
pūstų ir sniegas.

TOLMINKIEMIO KAIMAS

Vidudienio ugnys išdego,
dūmai virš liepos,
ten eina jis, baltaplaukis,
žmonės kalba:
Greit vakaras bus,
kai kas giesmę užtraukia,
laukai ją neša tolyn.

Ateik dar nors kiek, Donelaiti,
upė nor pasikeit sparnais,
vanagas, priešas balandžių,
miškas juodom galvom
kelias, šaukia
vėjas per kalną.
Gyvena ten žolės.

Nurieda ir šioji diena
į šulinį kartuviniuis

šešėlius, lange šviesa
be vėjo, gakuotos medienos šviesa
tyluteiškai
skelbia palaimą.

Tu rašyk viršum lapo:
Dangus išliejo malonę,
ir aš mačiau, kaip teisingumas
laukė, kad nuvestų žemyn
ir ateitų rūstybė.

ŽEMAITĖ

Upė
vis aukštyn —
eisiu aš prietema,
pro tavo dainą,
išsklidusią lyg debesį
skrendančių kregždžių
greitam verpiny; atlėkė ji
Nerimi — lyg girios balandis —
tamsi, vakarė
vėjo krūmuose šaukė.

Štai esu aš iš metų
dukių po laiptais,
didžiųjų žvėrių
šurpe alėlinam; man niekad daugiau
leista nebūs
miegoti vaikystėj.

Kūrėja,
Lietuvos lėtas garse
iš tylos pilnutinės —
taip klausysiuos, ką tars
man geriančiam vasarų ugnys,
rago garsai:

Kaip upėm žemyn
atėjai tu dainuoti,
miškingosiom Jūra ir Mituva,
kol atsiveria pievos,
tiesias lygumos, Nemunas teka,
ir jo vilnys prie tamsaus kalno,
prie Rambyno,
šalios.

Vertė A. TYRUOLIS

Nors Johannes Bobrowski (1917-1966), vienas iš žymesniųjų šių dienų vokiečių poetų, yra miręs prieš kelloika metų, bet dar buvo išleisti du pomirtiniai jo eilėraščių rinkiniai: "Vėjo krūmynas" (Windgestreuch, 1970 ir "Oro ženklai" (Wetterzeichen, 1978). Čia pateli kiam lietuviškas temas liečiantys Bobrowskio eilėraščiai, imti iš tų rinkinių. Jais poetas, gimęs Tilžėj ir augęs Nemuno pakrantėse, nostalgiskai apdainuoja senųjų prūsų likimą, Prūsų Lietuvos praeitį, net mūsų rašytojus Donelaitį ir Zemaite, kuriuos jis didžiai buvo pamilęs. J savo eilėraščius Bobrowskis yra įdėjęs kai kuriuos originalius lietuvių bei prūsų kalbos žodžius (gerve, angury, ragana), mini jis ir retesnius Mažosios Lietuvos ar Lietuvos pajūrio paukščius, einus Labiausiai jį žavėjo lietuvių dainos, kaip tarp kitko matyti ir iš eilėraščio apie Zemaite, kurią jis net dainė (Dichterin) vadina. Bet labiausiai poetą gaudino ir jo rūstį kėlė senųjų prūsų ir lietuviškų vardų pakeitimai (pvz. Tolminkiemio). Dar anksčiau Bobrowskis viename autobiografiniame rašinyje apgailestavo senųjų prūsų, o kartu ir Prūsų Lietuvos likimą.

A. T.

Naujas skrydis į operos erdvę

Solistė Birutė Dabšienė — "Mimi" su tenoru Robin Reed operos "La Bohème" pastatyme Los Angeles mieste.

Turbūt dar niekas nėra nukaręs parankaus priežodžio apie lietuvių meilę operos menui. Todėl reikia išsiversti bent savą posakį: su liaudies dainomis išmokome mylėti arijas.

Moksliskiauariant, lietuvių vokalo kreivė skambiai kyla operų erdvėn. Ją regime ne vien Vilniuje ar Chicagoje. Neseniai (VL2,3) ji meteoriskai nušvito ir Los Angeles Tyrosios širdies kolegijos auditorijoje. Ten Tarpautinės operos sambūris pastatė Puccinio „Bohemą“. Kas itin svarbu — į šį pastatymą lietuviai įdėjo daug darbo, daug organizacinio triūso ir daug meninio labo.

Tereikia tik permesti akimis išvaizdų programos leidinį, kur pabaigoje, kaip įprasta Amerikoje, su sveikinimais skelbiasi operos rėmėjai (verslininkai, daktarai). Lietuvių pavardės vyrauja. Yra čia ir Chicago operai gerai pažįstamo mecenato Gasparo Kazlausko sveikinimas. Reiškia, kasiau lietuviškas Tarpautinės operos ansamblis turi gerą globą.

Finansinius ir einamuosius reikalus tvarko Rimas Vizgirda — direktorius tikrąja prasme: draugiškas, optimistiškas, kupinas sumanios energijos. Kokiu būdu Rimas sugeba neįklimpti į skolas, tai jo stebuklinė paslaptis. Su šypsniu jis prisipažįsta: „Sekmadienio spektaklis, kai dainavo Birutė Dabšienė, atnešė ir šiek tiek pelno“. Aišku, tai tik nesa-

vanaudiškas teigimas, nes iš tiesų su operos pastatymais teatralai niekur pelno nedaro. Juk niekas Rimui nei šimtadaliu neatsilygins už ilgų mėnesių darbą.

Režisūra rūpinasi patyres visokių muzikinių spektaklių bei operų rečių kriačius Algimantas Zemaitytis. Scenos menas srūva į gyslose. Algimantas mėgsta realų, spalvingą sodrumą. Jo sceniniai sprendimai logiskai paprastai ir suderinti su muzikine eiga.

Nelengva „Bohemoje“ sukurti įdomią saveiką tarp keturių skirtingų viengūnių — poeto, tapytojo, muziko ir filosofo. Dar sunkiau sklandžiai parodyti Paryžiaus aikštės judrumą. Zemaityčiui tie dalykai pavyko be priekaišto. Buvo įskelta viena kita šamojo kibirkštis.

Scenovaizdį sukūrė Paulius Jasikonis, priedo, nufilmuodamas visą operos eigą. Sako, kad Jasikonis dekoracijas tapė prieš patį spektaklį, plūsdamas net po 20 valandų per parą. Rezultatas tikrai pasigėrėtinas. Pavyzdžiui, žūrovai, išvydę trečio veiksmo varų ir namų derinį, ėmė spontaniškai ploti.

Scenos pagelbininkų, apšvietimo techniku, choro ir statistų gretose gausiai dalyvauja įvairiamžis lietuvių jaunimas. Jei orkestras, diriguojamas R. Lessingo, yra išimtinai kitataučių rankose, prie fortepijono darbuoja

(Nukelta į 4 pusl.)

nuvėjimu, prisimenant J. Maeletius-Maleckio iš XVI a. prūsiskąjį įrašą „Geygeythe begaythe peckele“. Kartu tenka prisiminti, kad maždaug tuo pat metu buvo panaudotas Pr. Baleniūno (3) švirkstelis (dviračio pompa) nuvalyti vandeniu moterų kape smulkių karoliukų eilutes, nesuadant jų vietos ir sekos, kas nustebino ir latvius bei kitus.

Antruoju dideliu laimėjimu tenka laikyti, kad vid. geležies amžiaus kapinynų kasinėjimai atskleidė, jog tuo laiku Lietuvoje

nebuvo jokio išskirtino tautų pasikeitimo, todėl baltų tautos Baltijos jūrą pasiekė ir pastoviai gyvena jau nuo akmens amžiaus pabaigos ir visa vėlesnė kultūra šiuose plotuose yra nuosekliai tęstinė; šią labai drąsiai ir naują 1937-38 m. išvadą J. Puzinas galėjo padaryti, tik gerai supratęs ir įsisavinęs savo prof. dr. E. Wahle tyrinėjimus apie vokiečių proistorės kiltis bei tautas. Prie baltų tautų plotų ir jų protėvynės klausimų J. Puzinas ne kartą grįžo atskirais straipsniais

ir šiame krašte, tą mintį perteikė ir savo buvusiems klausytojams, iš kurių dabar daugiausia domės proistorėi skiria prof. dr. M. Gimbutienė, kuri dažnai paliečia ne tik baltų, bet ir apilamai indoeuropiečių protėvynės klausimus ir jos darbai įtraukiami į šio klausimo tyrinėjimų rinktines (plg. A. Scherer, hrsg., Die Urheimat der Indogermanen, Darmstadt 1968).

Ir nors nemaža kas tuose kasinėjimuose, kuriems vadovavo J. Puzinas 1935-43 m. paaiškėjo, bet ir visa jų grupė neatsakytų paliko, prie kurių ne kartą jisai sugrįždavo ir JAV, ypač prie jų trejetuko. Nebepisimenu tiksliai, kuriais metais atsirado iš Sargėnų kapinynų viena kaukolė jo darbo kambaryje (Vytauto D. kultūros muziejuje, dar langu į Putvinskio g-vę), kuri, atrodo, kairėje pusėje turėjo skylę maždaug 4 cm skersmens, nes laisvai tilpdavo mano 2-3 pirštai; kaukuolės skylės briauna buvo sugijusi, savaip, kaip ir apretėja gyjās kaulas. Ši proistorinių kapų kaukolė ir kėlė vieną labai įdomų klausimą: šita jos kiaura yra atsitiktinė, būtent sugijusi po kokio prakirtimo, ar tai proistorinės chirurgijos kokia nors prakartė (trepanacija)? Abi galimybės atviros, nes kaukolės prakartos dar neseniai buvo žinomos ir Kaukazo bei kitoms tautelėms, kai už tokį jos prakalimą, t.y. kokios nors piktos dvasios iškrapstymą, buvo mokama porą ar keletas jaučių. Ta Sargėnų kaukolės paslaptis nedavė mums ramybės nuo 1938 m., J. Puzinas vis mane paskatindavo susižymėti etnologinę literatūrą, o jis pats labai sekė proistorinę, bet atsako vis nebuvo.

Nedavė mums ramybės ir tokia Eigulių, Sargėnų ir kitų sen. ir vid. geležies amžių

griauntinių kapų būdinga skirtybė: kodėl vyrai laidojami galvomis į vakarus, o moterys — į rytus? Lygiai taip pat, ar visi suaugusiųjų dvigubi (vyro ir moters) kapai yra atsitiktiniai ar pasekdinamieji (plg. sen. indų sati-)? Aiškaus atsakymo prievartiniam pasekdinimui tiek žmonos, tiek ir vyro — vergo J. Puzinas neturėjo; jo negalima buvo sujungti ir kai kuriomis šaltinių užuominomis, ir Puzinas buvo daugiau linkęs pritarti mano prielaidai, kad šie kapai yra atsitiktiniai, bet ne kokio nors pasekdinimo liekana.

Neturėjo aiškaus atsakymo ir arklių kapams, kurie neturėjo arti savęs raitelio. Jei dauguma arklių kapų buvo raitelio įkapės, nors ir užkasti g y v i jauni erzilai, bet ar negalėjo būti ir kokios pavasarinės arklių aukos, ką itin po 1930 m. pradėjo kelti W. Koppers, S.V.D. (plg. jo straipsnius Anthropolos žurnale ir straipsnių rinkinyje: Die Indogermanen u. Germanenfrage, Salzburg 1936). Šią arklių aukos galimybę Lietuvoje jam pradėjau kelti nuo 1939 m., bet vis atsakymo J. Puzinas dar neturėjo iki mirties, ypač kada paskutinių arklių kapinynų tyrinėjimo dienynų neturėjo ir buvo jie neprieinami.

Baigiant apžvelgti didžiuosius J. Puzino proistorinius laimėjimus, trumpai tenka sustoti ir prie šios rūšies raštų. Proistorės klausimais spausdinti straipsniai ir darbai nėra vienerūčiai, bet trijų paskirčių: aiškinamieji, tyrinėjimų apžvalgos ir patys mūsų proistorės bei pilių tyrinėjimai. Tik pradėjęs proistorės studijas, J. Puzinas aiškiai matė, kad mūsų krašte daug istorinių paminklų ir senienų įvairiai sunaikinama, kad tie reikalai žmonėms

nėra plačiau ir suprantamai aiškinami, kad plk. P. Tarasenko „Gimtoji Senovė“ ir „Prieistorinė Lietuva“ mažai teturi poveikio, nes neskaitytoma net ir mokiniui. Antra, mūsų istorija pradėdama tik istoriniiais laikais, be jokio proistorės įvado, todėl dažnai ir žūsta įvairios senienos vietoje, jei kas jų nesugriebia ir neišveža svetur, todėl J. Puzinas ir rašinėjo spaudai įvairių aiškinamųjų straipsnelių, k.a. Bangose, Lietuvos Aids, Gimtajame Krašte, Švietimo Keliuose, Jaunojoje Kartoje ir kt. Ir ypač daug domės susilaukė jo vienas straipsnis Jaunojoje Kartoje 1936 m. nr. 46 „Aš norėčiau priekiti nors vieną senelį“, nes netrukus įvairūs muziejai gavo įvairių senienų ir t.t. Prie paminklų apsaugos ir senienų rinkimo paskatos yra ne kartą įvairiai grįžęs Lietuvoje.

Antrajam būriui straipsnių ir darbų priklauso proistorinių tyrinėjimų vertinimai, tyrinėtojų apžvalgos ir pan. Tai jo „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje XIX a. gale ir XX a. pradžioje (Senovė I 1935 ir atspaudas), „Aušros laikotarpio archeologija (Vairas 12 1935) ir apšiai kitų; iš dalies prijungtina prie šios padalos raštų ir jo disertacija: Vorgeschichtsforschung und Nationalbewusstsein in Litauen 1935, nes vertino kaip tik visus senuosius tyrinėjimus mūsų krašte. Šiam skirsiui priskirti ir atskirai bei plačiai aptarti T. Daugirdo, L. Krzywicki, kun. Žioigo ir kt. darbai; kai kurie iš jų buvo pirmą kartą aprašyti ir aptarti mūsų enciklopedijose kaip tik J. Puzino. Aplamai, visi šio poskyrio darbai turi didelės reikšmės, ir geresnių tyrinėjimų apžvalgų dar nesusilaukėme.

(Bus daugiau)

Istorikų susirinkimas Lietuvos istorijos rašymo reikalu pas prof. dr. Joną Puziną Chicagoje 1977 metų vasarą. Tą dieną čia buvo pasidalinta darbais. Iš dešinės į kairę: prof. dr. Jonas Puzinas, dr. Romualdas Misiūnas, dr. Juozas Jakštas, dr. B. V. Mačiulka, dr. Tomas Remeikis, dr. D. Fainhauzas ir Jonas Dalnauškas.

Nuotr. K. Ambrozaičio

Jėzuitas - operetės aktorius

Chicagoje itin gyva dramos teatrų veikla. Net ir vasarą skelbia savo statomus spektaklius apie 35 teatrai. Dauguma profesionalų, dalis mėgėjų. Jų aktyvumui palankias sąlygas sudaro Illinois menų fondas, duodamas pašalpas, kurios įgalina susidaryti pragyvenimą net ir profesionalams.

Prie Chicago universitetų ir didesniųjų teatrų veikia dramos mokyklos, kurios suinteresuotos savo studentams sudaryti praktinę scenoje, todėl čia galima užtikrinti ir geresnių veiklų, ir meniškesnių pastatymų.

Idomu, kad čia rūpinamasi ir dramos kūrėjų ugdymu. Pvz. prie St. Nicholas teatro, 2851 N. Halsted, yra ypach didelė dramos mokykla ir dramaturgų ugdymui jį leidžia naujai sukuriamam scenos veiklą jį pastatyti. Veikalas scenoje eina kelias ar keliolika savaitių - ir aktoriai, režisierius nuolat atkreipia autoriaus dėmesį, ką reikėtų taisyti, ko būsimuosius kūriniuose vengti, ką išryškinti.

Todėl Chicago dramos teatrose būna nemažai ir visai naujų veiklų. Vienas toks dabar atsirado Forum teatre, 5620 S. Harlem Ave. Šis teatras kurį laiką buvo užsidaręs. Jame turėjo progos su savo lėlių teatrų pasirodyti ir Lapinskienė. Dabar nuo birželio 16 d. čia statoma naujai sukurta muzikinė drama - operetė labai keistu pavadinimu: "Do Black Patent Leather Shoes Really Reflect Up". Pavadinimas truputį prisitaikė prie dabartinio kairiosios publikos lengvabūdiško skonio, turėdamas užuominą - ar gali lakiruoti batai atspindėti nerodomas kūno dalis? Tačiau visas veiklas labai švarus, vaizduoja katalikiškos mokyklos gyvenimą, bet taip teatrališkai išradingai, kad visa vaidinimo slinktis labai gyva, įvairi, intriguojanti. Pro žiūrovo akis prabėga ir seselių vedamos pamokos, ir išpažintys bažnyčioje, ir tikybos mokymas, ir mokslo užbaigimo "prom". Scenoje gyvai reikišiai pora "seselių" ir kunigas, tikras kunigas - jėzuitas Gerald Walling. Nėra jis centrinis aktorius, bet turi sugebėjimų, yra baigęs Chicagoje pirmąjį, čia Goodman dramos mokyklą, ruošiasi doktoratui teatro srityje, dirbdamas Northwestern univer-

sitate, kur rašo disertaciją apie Graham Greene dramas. Jis yra vaidinęs įvairiuose Chicago teatrose, pvz. Marriot Lincolnshire, St. Nicholas, Playwrights Center, Goodman mokyklos teatre. Pora jo dramų jau buvo pastatyta scenoje, viena laimėjusi konkursą.

Publika jo vaidyba domisi. Jis moka sukurti tikrą scenos personą ir įvesti humoro.

Šiame pastatyme yra gana stipri, pasirodusi teatrų. Pvz. menų bakalaureato pasiekęs Tony Flacco, televizijos aktorė, Northwestern univ. dramos studijos baigusi Deborah Tranelli, iš Western universiteto atėjusi Luis Discrencenzo, iš Londono teatrų grįžęs Brad Hall, Jeffersono premija apdovanotoji Marla Freeman. Bostono konservatoriją baigusi Chloe Webb ir apščiū kitų, kurie yra geri aktoriai, pasirodę dainininkai ir lengvo baleto šokėjai.

Veikalą režisavo net du režisieriai: Northwestern universiteto prof. Daniel A. Golman ir Northeastern univ. prof. Libby Adler Magee.

Šią dramą sukūrė John R. Powers, autorius trijų labiausiai perkamas patekusių knygų: "The Unoriginal Sinner", "The Last Catholic in America" ir trečios - tokiu pat pavadinimu, kaip ir ši drama. Jis yra pasirodęs 300-se radijo ir televizijos vaidinimų. Dabar yra dramos profesorius Northwestern universitete. Šios muzikinės dramos kompozitorius yra James Quinn, muzikos profesorius Chicago miesto kolegijoje. Jam talkino St. Nicholas teatro muzikos direktorius Alaric Jans. Choreografijos vadovė - Tracy Friedman.

Taigi, į šios muzikinės dramos sukūrimą sutrauktos stiprios, rinktinės jėgos. Savo pobūdžiu ji kiek panaši į didžio pasisekimo susilaukusią "Fiddler on the Roof", tik ten pagrindinė žydų tautinės tradicijos, o čia - krikščioniškos mokyklos gyvenimas. Šiuo atžvilgiu ji kiek primena ir "Sound of Music", tik ta turi daugiau klasikinių melodijų, o ši muzikinė drama daugiau turtinga moderniaisiais muzikos skambesiais. Bet joje yra įdomios vaidybos, skambių darbų, smagus modernaus baleto, žaismingų sceninių būdų iškeliamas religinės tikrovės, bet sugebama išvengti banalumo, įvelkant į patrauklią dabarties teatro rūbą.

Juozas Prunskis

Povilo Reklaičio straipsniai apie Lietuvos pajūrį

"Nordost - Archiv" žurnalas, leidžiamas Lueneberge, Vokietijoje, išspausdino Marburgo universitete dirbančio dr. Povilo Reklaičio studijinį straipsnį "Die litauische Ostseeküste vor dem Hintergrund der lettisch-litauischen Beziehungen". Laisvai vertiant, toji antraštė būtų "Lietuviškas Baltijos pajūrys latvių - lietuvių santykių fone". Straipsnio atspaudas turi 18 puslapių su aštuoniomis iliustracijomis. Autorius yra meno istorikas, tad ir jo pateiktos iliustracijos yra reprodukuotos iš retų žemėlapių ir paveikslų su tikslia metrika. Panaudotųjų žemėlapių, vario raižinių ir litografijų originalus P. Reklaitis turi savo archyve, kuris yra žinomas Vokietijoje, kaip Litauen - Archiv. Įdėti žinomi D.L.K. Kęstučio ir jo žmonos Birutės atvaizdai su mažiau žinomomis metrikomis. Reprodukuotas Palangos pašto atspaudas ant Latvijos pašto ženklų: Palanga - 22.5.19 2-3 r - Latvija. Mat, 1919-1921 metais Palangą valdė Latvija.

Dr. Reklaitis nagrinėja Lietuvos pajūrio istoriją ir geografią

nup XIII amžiaus, atkreipdamas ypatingą dėmesį į tos teritorijos parodomą kartografijoje. Iškeliami pagrindiniai faktai apie Šventosios ir Palangos uostų statybas ir su jomis susijusias tarptautines intrigas. Straipsnis aprūpin-tas 42-mis išnašomis, iš kurių matyti gausi panaudota literatūra.

Literatūros vakaras Lietuvių Fronto Bičiulių stovykloje savaitėje šią vasarą Kennebunkporte, Maine.

Nuotr. V. Mažello

Sodija ir Henrikas Kačinskai iš New Yorko išsikėlė gyventi į Sunny Hills, Floridą. New Yorko lietuvių kultūros židiny suroštamame įtems atsisveikinime kalbą dail. V. K. Jonynas.

Nuotr. V. Mažello

Nauji leidiniai

• LIETUVIŲ TAUTOS PRAEITIS, IV t. II-ji kn. 1978 m. Istorijos ir gretimųjų sričių neperiodinis leidinys. Išleido Lietuvių istorijos draugija. Redagavo Juozas Jakštas. Vicedirektorius - J. A. Račkauskas. Šios knygos techniniai redaktoriai - Juozas Slabokas ir kun. Jonas Duoba, MIC. Leidinys didesnio formato, 176 psl. kaina - 6 dol., gaunamas iš dr. J. A. Račkauskos. Redakcijos ir administracijos adresas: Lithuanian Historical Society, 1025 South Kenton Ave., Oak Lawn, IL 60453. Spausdino "Draugo" spaustuvė, 4545 63rd St., Chicago, Ill. 60629.

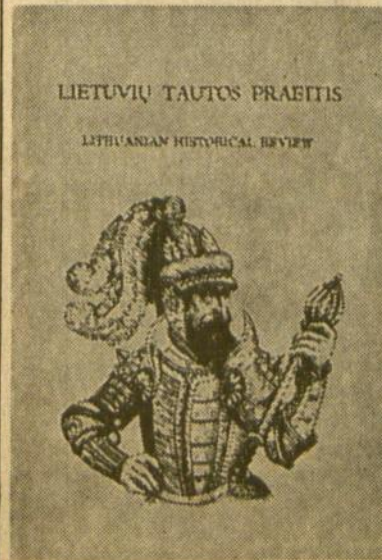
Naujas "Lietuvių tautos praeities" numeris didžiąja straipsnių dalimi skirtas Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo mirties šėšių šimtų metų sukakčiai paminėti. Sukaktį liečiantys straipsniai yra šie: Juozas Jakštas "Algirdas ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos pirmas susidūrimas su Maskva", Viktoras Gidžiūnas "Algirdo ryšiai su Rytu ir Vakarų Bažnyčiomis", Jerzy Ochmansky "Lietuvos Didysis Kunigaikštis Algirdas lenkų istoriografijoje: jo šėšių šimtų (1377-1977) sukaktuvės menant". Kitų temų straipsniai yra šie: Bronius Povilaitis "Lietuvos Žemės ūkio akademijos kūrimosi laikotarpis: trumpa apybraiža penkiasdešimtmčio proga"; Jan Zaprudnik "Gudų etnogenezės baltiškas substratas ir Lietuvos ir Rusijos Didžiosios Kunigaikštijos susidarymas"; Juozas Jakštas "Gudų tautos etnogenezė, panaudota bendrai Lietuvos - Gudijos valstybei kildinti"; Viktoras Gidžiūnas "Albertas Viju-kas Kojalavičius - Lietuvos is-

torikas (1609 - 1677)"; Jonas Balys "Lietuvių liaudies tikėjimai ir papročiai: II tikėjimai apie žemę". Apžvalgų puslapiuose: Voldemaras - mokslininkas ir politikas savuose raštuose (J. Jakštas), XVI - XVII amž. autoriai apie Lietuvos valstiečius (J. Jakštas), Pranciškonai observantai Lietuvos kultūros istorijoje (J. Jakštas). Recenzijų skyriuje aptariama J. Jurginio knyga "Pagonybės ir krikščionybės santykiai Lietuvoje" (J.J.).

Prisimenami mirusieji: prof. dr. Jonas Puzinas, Jurgis Peteraitis, Kazimieras Kasakaitis, dr. kun. Antanas Juška, maj. Henrikas Songinas, Vladas Skirmuntas.

Rašybinė smulkmena: leidinyje straipsnių ir veikalų pavadinimai vienur rašomi taip, kaip mūsuose yra priimta. Pvz. "Gudų tautos etnogenezė, panaudota bendrai Lietuvos - Gudijos valstybei kildinti". Visi ne tikrinių daiktavardžių žodžiai pradami čia mažąja raide. Kitur tame pačiame puslapyje to visai nepaisoma ir jau rašoma "angliška" - kone visi žodžiai pradami didžiosiomis raidėmis: "Voldemaras - Mokslininkas ir Politikas Savuose Raštuose". Vis dėlto reikėtų visur nuosekliai laikytis lietuviškosios rašybos.

Akcentuojant istoriją ir istorikus, jeigu pasitalkinami ir kitų sričių žmonės ir jų kūryba, tai negalima ranka lengvai numoti ir į jų pavardes. Štai, sakysim, leidinio 17 puslapyje puošia paveikslas, vaizduojantis Algirdą prie Maskvos vartų. Tai ne kokia nežinoma autoriaus sena graviūra, bet šių laikų mūsų dailininko tapyba - Stasio Užinsko. Leidinyje prie dedamo paveikslas visai jokios pavardės nepažymėta. Gi Jaunimo centro didžiojoje salėje, Chicagoj, šio didelio paveikslas originalas kaip tik puošia pagrindinę patalpų sieną. O mes net nežinome ir jį rodydami lei-

LIETUVIŲ TAUTOS PRAEITIS
LITHUANIAN HISTORICAL REVIEW

• BENDRADARBIS, 1979 m., Nr. 25. Nek. Pr. Marijos seserų leidinys, skirtas vienuolijos rėmėjams, talkininkams bei bičiuliams. Redakcijos antraštas: Immaculate Conception Convent, Putnam, Connecticut 06260. Vyr. redaktorė - ses. O. Mikailaitė. Leidinys išleista 2 kartus metuose. Puslapių iliustruotj nuotraukom. Straipsniai liečia Putnamo seselių plačią religinę, visuomeninę, kultūrinę, karitatyvinę ir kitokią veiklą šiame žemyne.

• AKIRAČIAI, 1979 m. gegužės mėn., Nr. 5. Atviro žodžio mėnraštis. Leidžia Viewpoint Press, Inc., 6821 South Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcinė kolegija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, dr. E. Vaišnienė, R. Žemelis. Administruoja K. Avižienis. Metinė prenumerata - 8 dol.

Vilniaus universiteto jubilėjaus proga skaitytojas supažindinamas su tenykščių profesorių (prof. Č. Kudabos ir doc. A. Šidlausko) šios temos mintimis, čia pat Akiračių redakcijos vardu nurodant jį marksistinį jų kryptingumą. J. Jakštas stabtelėja prie gudelių atentato ir apie tą atentatą Andriaus Buloto Lietuvoje parašytos knygos. "Limųzinas Nr. 4". Vincas Trumpa recenzuoja Petro Klimo nesenai čia išleistąjį atsiminimų knygą. Algirdas T. Antanaitis reiškia savo nuomonę apie literatūrinį premijų skirstymą. Mindaugas Bielskus žvelgia į "Lucia di Lammermoor" operos lietuviškąjį pastatymą. Spausdinamas pokalbis su advokatu Povilu Zumbakiu.

• MITTEILUNGEN AUS BALTISCHEM LEBEN. NR. 1. (105). April 1979. Leidinys vokiečių kalba. Leidžia "Baltische Gesellschaft in Deutschland". Metinė prenumerata - 15 DM. Redakcijos ir administracijos adresas: Adam Gruenbaum, 8000 München 2, Lessing strasse, W Germany.

Leidinyje labiau bendradarbiauja latviai ir estai. Lietuvių

Kazimiero Pratapo stipendijų fondas

Jau seniai nebematėm lietuvių spaudoje informacijų apie 1964 metais mirusio senosios lietuvių išėivijos veikėjo Bostone Kazimiero Pratapo testamentu paliktąjį fondą studentų stipendijoms. Pasikalbėjus su vienu to fondo globėju, p. Juozu Lekiu, gyvenančiu Dorchesterje (Mass.), patirta fondo dabartinė būklė.

Pratapo fondas buvo įkurtas su 30,000 dol. kapitalu. Jis administruojamas teismo patvirtintų paties Pratapo pasirinktų globėjų ir jų advokato. Iš matytų apyskaičių žinoma, kad iki šiol fondo paskolomis pasinaudojo 15 lietuvių studentų, iš viso apie 20,000

kielei akcentai gana reti. Šį kartą net jau nesurasta, paprastai vis dar buvusio, skyriaus "Litausche Kulturmachrichten". Yra tik vieningas dr. P. Reklaičio rašinys - gana kritiška Paul Kwauka ir Richard Pietsch "Kurisches Woerterbuch" (Kuršių kalbos žodyno) recenzija.

ATSIMINIMŲ KNYGA

Ruošiama atsiminimų knyga, tema: "Kodėl ir kaip mes bėgome", išryškinant matytus okupantų priespaudos veiksmus ir bėgimo išgyvenimus. Savo atsiminimus jau parašė: J. Jankus, Alė Rūta, A. Kairys, Pr. Naujokaitis, A. Radžius, St. Barzdukas, E. Federavičius (Kanada), P. Maldeikis, Dr. A. Garūnas, A. Juodvalkis, J. Janušaitis, Juozas Prunskis.

Prašoma ir kiti paskubėt parašyti ir siųsti kun. J. Prunskiui, "Draugo" adresu.

— Lietuva turi būti išlaikyta, nes jos kalba yra raktas, kuris padės atspėti ne tik kalbotyros, bet ir istorijos mįsles.

Kantas

Is Puccini "La Boheme" operos pastatymo Los Angeles, Kalifornijoje. Pir-moji iš dešinės - sopr. Angelique Marie Elise - "Musetta", toliau sopr. Birutė Dabšienė - "Mimi" su tenoru Robin Reed antrame operos veiksmo

Naujas skrydis į operos erdvę

(Atkelta iš 3 psl.)

si pianistė R. Apeikytė. Reikia pasidžiaugti, kad šio operos sambūrio muzikinis vadovavimas yra gabaus vengru muziko dr. N. F. Damokos rankose. Jam dainininkų frazių muzikinis tikslumas yra svarbesnis už vaidybinių patosą. Kaip tik „Bohemos“ spektaklyje ir pirmavo vokalinė bei ritminė išraiška. Stigo nuotaikingų lyrynių gelmių, į kurias norom nenorom pasiner-tų klausytojai.

Didžiąją dainininkų dalį sudarė Los Angeles apylinkėje gyvenantieji operos menininkai, daugiausia Europos kilmės žmonės. Ypač gražiai dainavo Robin Reed, atlikęs pagrindinį Rodolfo vaidmenį. Aukštas, tvirtai sudėtas, su odinėja barzda, jis iš-ore ir balsu priminė garsųjį Pavarotti. Šalia jo mūsų lyriškoji Birutė Dabšienė atrodė ideali Mimi, kuriai lemta savo trapiu grožiu ižiebt meilės liepsną po-

eto širdyje ir pačiai neišvengiamai užgesti jo glėbyje.

Jau prieš keliolika metų išvaidmenyje. Suprantama, ji ir pati svaėjo kada nors gyvenime atlikti išsą pirmąjį operos vaidmenį. Tam ruošėsi. Intensyviai lavino balsą, dažnai dainavo lietuvių renginiuose, chore, bažnyčioje, savo rečitaluose. Ir štai šandien ji scenoje išgyveno trumpą, bet nuostabią lyrišką Mimi gyvenimą. Spektaklio metu Birutė augė augo su kiekvienu veiksmu. Finalas buvo tikrai tikrinantis, vertas ilgo plovimo.

Tarptautinės operos sambūrio vadovai yra numatę su „Bohema“ pasirodyti ir kituose Californijos miestuose: Palm Springs, Venturoje. Tikriausiai Chicago lietuvių irgi norėtų išgirsti Robin Reed, Birutės Dabšienės ir kitų „Bohemos“ atlikėjų operos nį meną. Gal rudenį?

Pr. V.